

**GLOBAL
FOREST
& TRADE
NETWORK**

Ansvarsfulla inköp av

TRÄ- och PAPPERS- PRODUKTER

Ansvarsfulla inköp av TRÄ- och PAPPERS- PRODUKTER

Denna handbok har utvecklats av WWF Global Forest & Trade Network (GFTN) och vänder sig till företag som vill införa ansvarsfulla inköp av trä- och pappersprodukter.

Handboken visar hur man går till väga för att skriva och införa en ansvarsfull inköbspolicy och utforma en handlingsplan. Den grundar sig på väl beprövade metoder och författarnas omfattande erfarenheter av att utveckla program för ansvarsfulla inköp.

Handboken riktar sig främst till medelstora och stora företag, till exempel sågverk, förädlingsindustrier, importörer, tillverkare, grossister och detaljister som köper eller upphandlar trä- och pappersprodukter. Under vissa omständigheter kan den också tjäna som handbok för mindre företag.

Innehållet i handboken överensstämmer med medlemsreglerna för WWF Sweden Forest & Trade Network (FTN). Handboken kan därför med fördel användas av medlemmarna i WWF Sweden FTN. De svenska medlemsreglerna är tillgängliga på www.wwf.se/swedenftn.

WWF Global Forest & Trade Network
vill framföra ett varmt tack till de kollegor
inom Världsnaturfonden WWF och andra
organisationer som har hjälpt till vid arbetet
med att ta fram av denna handbok.

För ytterligare information:

lena.dahl@wwf.se

Telefon: 08-624 74 00

WWF Sweden Forest & Trade Network

Världsnaturfonden WWF

Ulriksdals slott

170 81 Solna

Tel: 08-624 74 00

Fax: 08-85 13 29

E-post: info@wwf.se

Hemsida: www.wwf.se/swedenftn

Ansvarsfulla inköp av trä- och pappersprodukter

– en publikation från WWF Global Forest & Trade Network

Författad av George White och Darius Sarshar, februari 2004

Översatt av Annette Herbert och bearbetad av Lena Dahl, hösten 2004

1	4
2	
3	

Foto omslag: 1, 2: WWF-Canon/Edward Parker;

3: med tillstånd av The Home Depot;

4: WWF-Canon/Vladimir Filonov

Foto baksida: WWF-Canon /Vladimir Filonov

Produktion: Odelus New Media #2960 www.odelius.se

FSC

Minimum 30%

Certificate SCS-COC-00695

Minst 30 % av fibern i den här broschyren
kommer från ansvarsfullt skötta skogar enligt
Forest Stewardship Council's (FSC) regler.

INNEHÅLL

Inledning	6
WWF Global Forest & Trade Network – GFTN	6
Inför ansvarsfulla inköp	8
Analysera nuläget	8
Ha företagsledningens stöd	8
Utforma en policy för ansvarsfulla inköp	9
Kommunicera	9
Ansvarsfulla inköp i praktiken	10
Fullständig spårbarhet – en förutsättning för ansvarsfulla inköp	10
Använd en trappstegsmodell för ursprungsbedömning	10
Handlingsplaner och mål	19
Definitioner	21
Bilagor	23
Bilaga 1	
Exempel på policy för ansvarsfulla inköp av trä- och pappersprodukter	23
Bilaga 2	
Exempel på en ansvarsfull inköparens handlingsplan och mål	24
Bilaga 3	
Rekommenderat innehåll i en ursprungsdatabas	25
Bilaga 4	
Uppnå förbättrad kvalitet på data från leverantörer	26
Bilaga 5	
Lathund för att fastställa om ursprunget är känt	28
Bilaga 6	
Checklista för kontroll av laglighet	29
Bilaga 7	
Mål och principer för trovärdig certifiering	30

INLEDNING

WWF Global Forest & Trade Network (GFTN) tror på användandet av trappstegsmodeller, där trovärdig skogscertifiering utgör det översta trappsteget, för att uppnå ansvarsfullt skogsbruk och ansvarsfulla inköp av trä- och pappersprodukter. Författarna är övertygade om att trappstegsmodeller bör utgöra grunden för alla försök att lösa de problem som den internationella handeln med trä- och pappersprodukter för med sig.

Att inom ett företag utveckla och effektivt genomföra en trappstegsmodell för ansvarsfulla inköp är ett omfattande arbete, och den senaste tiden har ett flertal olika modeller för att genomföra detta arbete presenterats. Författarna till denna handbok sammanfattar grundtankarna i dessa modeller och lägger sedan till sina egna insikter och erfarenheter.

Innehållet i handboken överensstämmer med medlemsreglerna för WWF Sweden Forest & Trade Network (FTN). Handboken kan därför med fördel användas av medlemmarna i WWF Sweden FTN. De svenska medlemsreglerna är tillgängliga på www.wwf.se/swedenftn.

WWF Global Forest & Trade Network – GFTN

Utmaningen

Jordens skogar är en livsviktig naturresurs. Skogarna renar luften vi andas och vattnet vi dricker, de motverkar jorderosion och fungerar som buffert mot global uppvärmning. Skogarna förser oss också med virke till byggnadsmaterial, möbler och papper samt med medicinalväxter som vi kan använda för att behandla sjukdomar. Många av jordens mest utrotningshotade djur och växter är beroende av skogen för sin överlevnad.

Trots att skogarna är så viktiga har de inte fått tillräckligt skydd. Den stora efterfrågan på billigt virke och pappersprodukter innebär att illegalt och icke uthålligt skogsbruk pågår i många delar av världen. Skogarna står inför ännu större hot i framtiden eftersom den globala virkeskonsumtionen 2050 beräknas vara dubbelt så stor som idag. För att skogarna även i framtiden ska kunna motsvara den stora efterfrågan på virke och samtidigt ge oss både miljömässiga och sociala vinster måste vi handla nu. En av de största fördelarna för företag är att de

genom medlemskapet i GFTN undviker risken att förknippas med illegal avverkning eller icke uthålligt skogsbruk.

Global Forest & Trade Network (GFTN) är Världsnaturfonden WWFs initiativ för att avskaffa illegal avverkning och skogsbrukskriminalitet och samtidigt förbättra skötseln av värdefulla och hotade skogar. Genom att underlätta handeln mellan företag som har åtagit sig att bedriva och/eller stödja ansvarsfullt skogsbruk, skapar GFTN marknadsvillkor som hjälper till att bevara världens skogar samtidigt som de företag och människor som är beroende av skogarna erbjuds ekonomiska och sociala fördelar. En av de största fördelarna för företag är att de genom medlemskap i GFTN undviker risken att förknippas med illegal avverkning och icke uthålligt skogsbruk.

Vad är GFTN?

GFTN är en sammanslutning av nationella och regionala Forest & Trade Network (FTN). Det är aktivt i närmare 30 producent- och konsumentländer i Europa, Afrika, Nord- och Sydamerika samt i Asien. Alla FTN består av företag som åtagit sig att bedriva eller stödja ansvarsfullt skogsbruk. Flera hundra företag är medlemmar i något FTN – och i förlängningen i GFTN – och representerar vitt skilda branscher, såsom skogsägare och skogsförvaltare, träindustrin, byggbranschen, detaljister och investerare. Alla FTN delar samma målsättningar och värderingar, men deras inriktning och verksamhet varierar.

- *Köpargrupperna* består främst av detaljister, distributörer och beställare av trä- och pappersprodukter. Exempel på medlemmar är arkitekt- eller byggnadsföretag som beställer virke till byggnadsprojekt, grossister för virke, papper och andra träprodukter samt butikskedjor som riktar sig till slutkonsument. Medlemmarna i köpargrupperna har åtagit sig att göra ansvarsfulla inköp av trä- och pappersprodukter för att främja handeln med legalt producerade trä- och pappersprodukter, förbättra standarden på skogsbruket samt stödja trovärdig skogscertifiering.
- *Producentgrupperna* består framförallt av skogsägare eller skogsförvaltare som arbetar för att uppnå, eller redan har uppnått, trovärdig skogscertifiering. En annan medlemskategori är förädlingsindustrier och tillverkare som arbetar med att utesluta illegalt virke ur sina tillverkningsled och för att öka handeln med trovärdigt certifierade trä- och pappersprodukter. Medlemmarna i producentgrupperna följer en tidsbunden handlingsplan för att uppnå trovärdig certifiering och certifierade leverantörskedjor. De framsteg som gjorts i förhållande till handlingsplanen bedöms regelbundet av en oberoende part.

GFTN är formellt en del av Världsnaturfonden WWF. De flesta FTN koordineras av WWF-personal som arbetar med frågor som rör skogsbruk och marknaderna för trä- och pappersprodukter, men några FTN koordineras av andra frivilligorganisationer.

GFTNs vision

GFTN koncentrerar sina insatser till fem strategiska områden, och de är:

- samarbeten med företag för att avskaffa handeln med illegalt avverkat virke och samtidigt åstadkomma kvalitetsförbättringar i skogsbruket
- trovärdig certifiering som ett viktigt redskap för att förbättra skogsbruket och underlätta inköpen av trä- och pappersprodukter
- utveckling av trappstegsmodeller för ansvarsfullt skogsbruk respektive ansvarsfulla inköp av trä- och pappersprodukter
- partnerskap mellan företag, intresseorganisationer, finansiella institutioner och andra intressenter för att mobilisera de tekniska, ekonomiska och mänskliga resurser som behövs för att åstadkomma en förändring av skogsbruket och virkeshandeln
- koncentration av aktiviteterna ovan så att de gör mest nytta i skogar som är värdefulla och hotade.

Hur arbetar GFTN och dess medlemmar?

GFTN arbetar enligt devisen att ett företag som vill stödja ansvarsfullt skogsbruk måste sätta upp såväl miljömässiga och sociala som ekonomiska målsättningar. Affärsnyttan av att stödja ansvarsfullt och certifierat skogsbruk börjar med behovet av att säkerställa företagets råvaruförsörjning, men måste också hålla aktieägarna nöjda och bevara företagets anseende. För att realisera denna affärsnytta erbjuder GFTN sina medlemmar en mängd tjänster och förmåner.

Skogsägare och skogsförvaltare kan som medlemmar få:

- information och stöd för att förbättra skogsbruket
- information och stöd för att uppnå trovärdig certifiering
- marknadskontakter som ger incitament att införa certifiering
- stöd i form av påverkansarbete som syftar till att förbättra lagstiftningen och myndigheternas rutiner
- tillgång till förmånlig, långsiktig finansiering.

Detaljister, distributörer, beställare och förädlingsindustri kan som medlemmar få:

- stöd att utveckla och införa en policy för ansvarsfulla inköp
- marknadskontakter med ansvarsfulla och trovärdigt certifierade producenter
- information om alternativa och mindre kända träslag och virkeskällor
- hjälp med att uppmuntra företagets leverantörer att införa trovärdig certifiering.

Dessutom får alla medlemmar i GFTN:

- en anknytning till en respekterad miljöorganisation, oftast Världsnaturfonden WWF
- vägledning i bedömningen av värde och trovärdighet hos olika certifieringssystem.

I gengäld måste medlemmarna uppfylla vissa krav för att vara medlemmar i GFTN och de olika FTN. Medlemmarna granskas regelbundet för att säkerställa att kraven efterlevs. Inom medlemskapet måste samtliga medlemmar:

- överlämna företagets policy och/eller rutiner för införandet av ansvarsfulla inköp respektive ansvarsfullt skogsbruk och trovärdig skogscertifiering
- upprätta en aktivitetsplan med mätbara mål för att förverkliga dessa policies och rutiner
- regelbundet rapportera till koordinatören för FTN om vilka framsteg som gjorts med att införa policyn och uppnå målen
- vid behov genomgå periodiskt återkommande kontroller av företagets arbete med att införa ansvarsfulla inköp respektive ansvarsfullt skogsbruk
- utse en person i ledande ställning till ansvarig för arbetet och kontaktperson gentemot FTN
- betala medlemsavgift
- respektera all relevant lagstiftning, inklusive landets konkurrenslag.

GFTN i Sverige

I Sverige finns köpargruppen WWF Sweden Forest & Trade Network med drygt 20 medlemmar, till exempel Mio, Kinnarps, Sveaskog, SCA, IKEA och Skanska.

Medlemmarna arbetar enligt en trappstegsmodell för att uppnå ansvarsfulla inköp av trä- och pappersprodukter och sätter tillsammans med koordinatören för WWF Sweden FTN upp årsvisa mål för detta arbete.

WWF Sweden FTN sprider kunskap om ansvarsfullt skogsbruk och ansvarsfulla inköp av trä- och pappersprodukter. Detta sker främst genom evenemang, till exempel seminarier, informationskvällar, deltagande vid mässor samt produktion och distribution av informationsmaterial. Högprofilerade projekt i samarbete med en eller flera medlemmar är viktiga inslag i verksamheten.

INFÖR ANSVARS- FULLA INKÖP

Ett företag som vill införa ansvarsfulla inköp av trä- och pappersprodukter måste först tillägna sig de delar som ett program för ansvarsfulla inköp består av, för att sedan kunna utforma ett program som passar företagets speciella förutsättningar. De viktigaste delarna i ett program för ansvarsfulla inköp är:

- Bedömning av var företaget befinner sig i nuläget (nulägesbedömningar genomförs både innan arbetet med att införa ansvarsfulla inköp inleds och som en återkommande del av programmet).
- Stöd från företagsledningen att införa ansvarsfulla inköp
- Utformandet av en policy för ansvarsfulla inköp. Policyn beskriver ramarna inom vilka företaget kommer att verka och ska spegla företagets värderingar.
- Kommunikation av företagets policy, värderingar och målsättningar till viktiga målgrupper.
- Ursprungsbedömning som utreder var virket i företagets produkter kommer ifrån, med målet att uppnå fullständig spårbarhet, och en bedömning av hur väl detta stämmer överens med företagets inköpspolicy.
- Beslut om hur arbetet ska bedrivas framöver, vilket beskrivs i en handlingsplan med mätbara mål.

Delarna i programmet upprepas löpande så att ständig förbättring uppnås. Nedan beskrivs de olika delarna närmare.

Analysera nuläget

En nulägesanalys måste dels omfatta företagets arbete och resultat när det gäller införandet av ansvarsfulla inköp, dels viktiga intressenternas förväntningar på, och åsikter om, företagets arbete med att införa ansvarsfulla inköp.

Första nulägesanalysen

Den första nulägesanalysen identifierar vad som behöver göras för att införa ansvarsfulla inköp och ska resultera i övergripande mål, policies och processer för arbetet.

Företagets värderingar angående inköp av trä- och pappersprodukter inventeras och dokumenteras. I samband med detta identifieras avdelningar och befattningar inom företaget som har avgörande betydelse för policyns och programmets framgång. Samtidigt genomförs en preliminär bedömning av spårbarheten för inköpta trä- och pappersprodukter med målet

att spåra träråvarornas ursprung tillbaka till skogen där de avverkades. I bedömningen bör samtliga huvudleverantörer ingå, så att frågor och problemområden som behöver utredas vidare blir tydliga.

En inventering av förväntningarna hos viktiga intressentgrupper på företagets arbete med att införa ansvarsfulla inköp ska också ingå i den första nulägesanalysen. Förslagsvis kontaktas följande intressentgrupper:

- personal/kollegor
- kunder
- investerare
- tillsynsmyndigheter
- ideella organisationer
- konkurrenter.

När intressenternas förväntningar inventerats är det möjligt att utforma ett utkast till inköpspolicy som reflekterar både företagets värderingar och intressenternas förväntningar. Policyn ska sedan antas av företagsledningen.

Återkommande nulägesanalyser

Återkommande nulägesanalyser genomförs för att tydliggöra företagets resultat i arbetet med att införa ansvarsfulla inköp, och de genomförs lämpligen en gång per år. Den årliga analysen bör fokusera på frågor som uppstått under arbetets gång och syfta till att lösa dessa. Analysen kan visa på svagheter i policyn samt identifiera aspekter som påvisar behovet av förändringar i företagets leverantörskedjor. Nulägesanalyserna bör också innehålla en bedömning av företagets policies och mål för att säkerställa att dessa fortfarande är lämpliga. Om det är möjligt bör intressentgrupperna involveras även i de återkommande nulägesanalyserna.

Ha företagsledningens stöd

Att omsätta företagets policy, värderingar och målsättningar för ansvarsfulla inköp i aktiv handling kräver oundvikligen företagsledningens stöd. I alla företag bör en medlem av ledningsgruppen vara ansvarig för programmet, och inköps- och/eller marknadschefen involveras i arbetet. Mindre företag kan även behöva stöd av en partner eller ägare för att säkerställa att nödvändiga resurser finns tillgängliga, och att interna och externa konflikter i samband med policyns genomförande blir lösta.

Det är också viktigt att programmet har stöd på mellanchefsnivå, eftersom det är där det löpande arbetet genomförs. Helst bör en avdelning (eller anställd) tilldelas ansvaret för det löpande arbetet med att införa ansvarsfulla inköp. Förslagsvis läggs ansvaret på den avdelning som ansvarar för kvalitets-säkring eller dylikt, eftersom personalen där har kunskap om företagets leverantörskedjor, samtidigt som en viss objektivitet kan bibehållas.

Arbetsfördelning vid införandet av ansvarsfulla inköp

En person i ledningsgruppen bör:

- ansvara för programmet och dess policies
- lösa alla större konflikter som kan uppstå i samband med genomförandet.

En person på mellanchefsnivå bör:

- sätta upp och godkänna mål
- utveckla policies
- hålla kontakten med viktiga, interna intressenter
- ansvara för kontakterna med externa intressenter.

En programansvarig bör:

- sköta de löpande kontakterna med kunder
- sköta de löpande kontakterna med leverantörer
- utveckla metoder för att uppnå fullständig spårbarhet för samtliga produkter.

Utforma en policy för ansvarsfulla inköp

Utformandet av en policy för ansvarsfulla inköp är ett mycket viktigt arbete eftersom policyn anger ramarna för företagets arbete med att införa ansvarsfulla inköp. En policy bör innehålla SMARTa mål, där SMART står för mål som är Specifika, Mätbara, Avklarbara, Realistiska och Tidsbundna.

Det är viktigt att inköspolicyn ges samma dignitet som övriga policies. Ansvaret för inköspolicyn ska därför ligga på företagsledningen. Det är också viktigt att överväga policyns konsekvenser innan den införs. Starka policies kan innebära så omfattande ekonomiska kostnader att de inte kan omsättas i praktiken, och svaga policies kan utsättas för kritik från intressentgrupper. Ett exempel på hur en policy för ansvarsfulla inköp av trä- och pappersprodukter kan se ut finns i *bilaga 1*.

Viktiga delar i en policy för ansvarsfulla inköp

En policy för ansvarsfulla inköp av trä- och pappersprodukter bör innehålla krav på att följande uppnås:

- fullständig spårbarhet av trä- och pappersprodukternas ursprung i leverantörskedjorna.
- kontinuerlig ökning av andelen trä- och pappersprodukter som kommer från ansvarsfullt brukade och trovärdigt certifierade skogbruksenheter.
- uteslutning av produkter som tillverkats av illegalt avverkat virke.
- uteslutning av trä- och pappersprodukter som kommer från skyddade områden och ”Skogar med högt bevaran-

devärde” (High Conservation Value Forests – HCVF) om markägaren varken är trovärdigt certifierad eller deltar i en av GFTNs producentgrupper eller något annat trappstegsprogram för att uppnå trovärdig certifiering

- uteslutning av trä- och pappersprodukter från skogsbruksenheter där skogsmarken efter avverkning omvandlats till annan markanvändning på ett olämpligt sätt
- återkommande översyn av policyn och dess målå
- kommunikation av policyn och dess mål med viktiga intressenter.

Policyns omfattning bör tydligt anges. Ett företag kan låta policyn omfatta alla eller vissa delar av verksamheten, till exempel:

- trä- och pappersprodukter för återförsäljning
- trä- och pappersprodukter som säljs under företagets eller butikkedjans varumärke
- trä- och pappersprodukter som används i företagets löpande verksamhet (till exempel kopieringspapper)
- trä- och pappersprodukter som används i företagets lokaler (till exempel trädörrar eller trägolv till kontor eller fabriker).

Policyns omfattning kan med fördel öka med tiden. Ansvarstagande företag ser till att policyn först omfattar de inköp som har störst volym. En återförsäljare av möbler bör till exempel låta möblerna omfattas av policyn före kopieringspappret.

Kommunicera

När företaget har utformat en policy för ansvarsfulla inköp av trä- och pappersprodukter och antagit ett handlingsprogram för att genomföra arbetet, är det oerhört viktigt att företaget informerar om sin policy och sitt arbete för att införa ansvarsfulla inköp. Policyn måste kommuniceras till kollegor och personal (inköparna av trä- och pappersprodukter är en ytterst viktig målgrupp) samt de leverantörer som kommer att påverkas av policyn. Företaget kan också med fördel informera de intressentgrupper som identifierats under, och som deltagit i, nulägesanalysen.

Policyn för ansvarsfulla inköp kan exempelvis kommuniceras på följande sätt:

- genom kurser för inköpare och övriga anställda som ska arbeta med att genomföra målen i policyn
- via en intern hem- eller intranätssida som ägnas åt de frågor som policyn tar upp, samt hur företagets ska arbeta för att införa policyn
- via broschyrer eller informationsblad
- genom publicering av policyn i årsrapporterna om företagets miljöhänsyn och sociala ansvar (Corporate Social Responsibility – CSR) och på motsvarande hemsidor
- genom diskussioner med leverantörer.

ANSVARSFULLA INKÖP I PRAKTIKEN

Fullständig spårbarhet – en förutsättning för ansvarsfulla inköp

För att kunna omsätta inköspolicyn i praktiken måste företaget uppnå fullständig spårbarhet för virket i de trä- och pappersprodukter som omfattas av policyn, och den bästa källan till information är leverantören. Fullständig spårbarhet uppnås när följande uppgifter finns tillgängliga:

- träråvarans ursprung på skogsbruksenhetsnivå
- vilka träslag som ingår i de inköpta produkterna
- volymen eller värdet av dessa produkter.

Fullständig spårbarhet för en produkt är en förutsättning för att ett företags inköp verkligen förbättrar skogsbruket. Utan spårbarhet går det inte att sätta tryck på marknaden eller generera efterfrågan för produkter från ansvarsfullt skogsbruk.

Samla in spårbarhetsdata från leverantörer

Företagets policy för ansvarsfulla inköp påverkar företagets val av leverantörer. För att kunna bedöma hur väl företagets nuvarande leverantörer uppfyller kraven i inköspolicyn måste företaget samla in spårbarhetsdata från leverantörerna och jämföra dessa med policyn. Resten av det här kapitlet tar upp olika sätt att samla in och bedöma nödvändiga spårbarhetsdata.

De data som nu samlas in är mer omfattande än de uppgifter som låg till grund för den första nulägesanalysen. Den databas som blir resultatet av datainsamlingen kan bestå av allt från en enkel uppställning på papper till ett komplext kalkylprogram, beroende på komplexiteten i företagets inköp. Det mest kostnadseffektiva sättet att skapa databasen är ofta att anpassa befintliga system för kvalitetskontroll eller redovisning. Ytterligare vägledning om vilka data som är nödvändiga att samla i en databas och hur kvaliteten på insamlade data kan förbättras ges i bilagorna 3 och 4.

Det finns huvudsakligen tre sätt att samla in de spårbarhetsdata som behövs.

1. *Frågeformulär på papper.* Detta är den traditionella metoden för att samla in spårbarhetsdata, där leverantören läser instruktionerna och fyller i frågeformuläret. Nackdelarna med denna metod är att det kan vara svårt att få svar från leverantörerna inom rimlig tid, och att det är tids-

krävande att mata in svaren i databasen. Frågeformulär kan också skickas ut elektroniskt, vilket har fördelen att inregistrering av data reduceras till ett enda steg. Det största problemet med traditionella frågeformulär är att företaget som skickar ut formuläret inte har någon kontroll över svaren; leverantörerna kan fylla i missvisande, felaktiga eller ofullständiga uppgifter.

2. *Webbaserade frågeformulär.* Online-formulär blir allt mer populära. Data fylls bara i en gång och företaget har fördelen av att kunna utöva en viss kontroll över svaren, till exempel genom att erbjuda en meny med möjliga svar för varje fråga. Dessutom kan hjälpmedel göras tillgängliga online för leverantören.
3. *Leverantörsbesök.* Den mest tidskrävande men oftast mest tillförlitliga metoden för att samla in data är att besöka leverantören och tillsammans besvara frågorna. Detta alternativ kan med fördel användas när leverantörerna är få.

Innan beslut fattas om vilken metod för datainsamling som ska användas bör följande beaktas: tillgängliga resurser, tillgänglig teknik, möjligheten att anpassa befintliga system och leverantörernas integritet. Ju större tillit ett företag har till sina leverantörer, desto mer effektivt kan datainsamlingen göras.

Använd en trappstegsmodell för ursprungsbedömning

Efter att ha samlat in spårbarhetsdata som visar varifrån träråvaran i företagets produkter kommer, härnäst benämnt ursprunget, kan företaget bedöma de data som kommit in från leverantörerna och sortera in dem i trappstegsmodellen nedan. Det är troligt att svaren till en början är ofullständiga eller svåra att förstå, men det kommande arbetet syftar till att förbättra databasens kvalitet.

Beroende på råvarans ursprung placeras varje produkt i en av nedanstående sju kategorier:

- Återvunnen
- Om råvaran hamnar i kategorin "Återvunnen", behövs ingen ytterligare kontroll (se vidare sid 12).

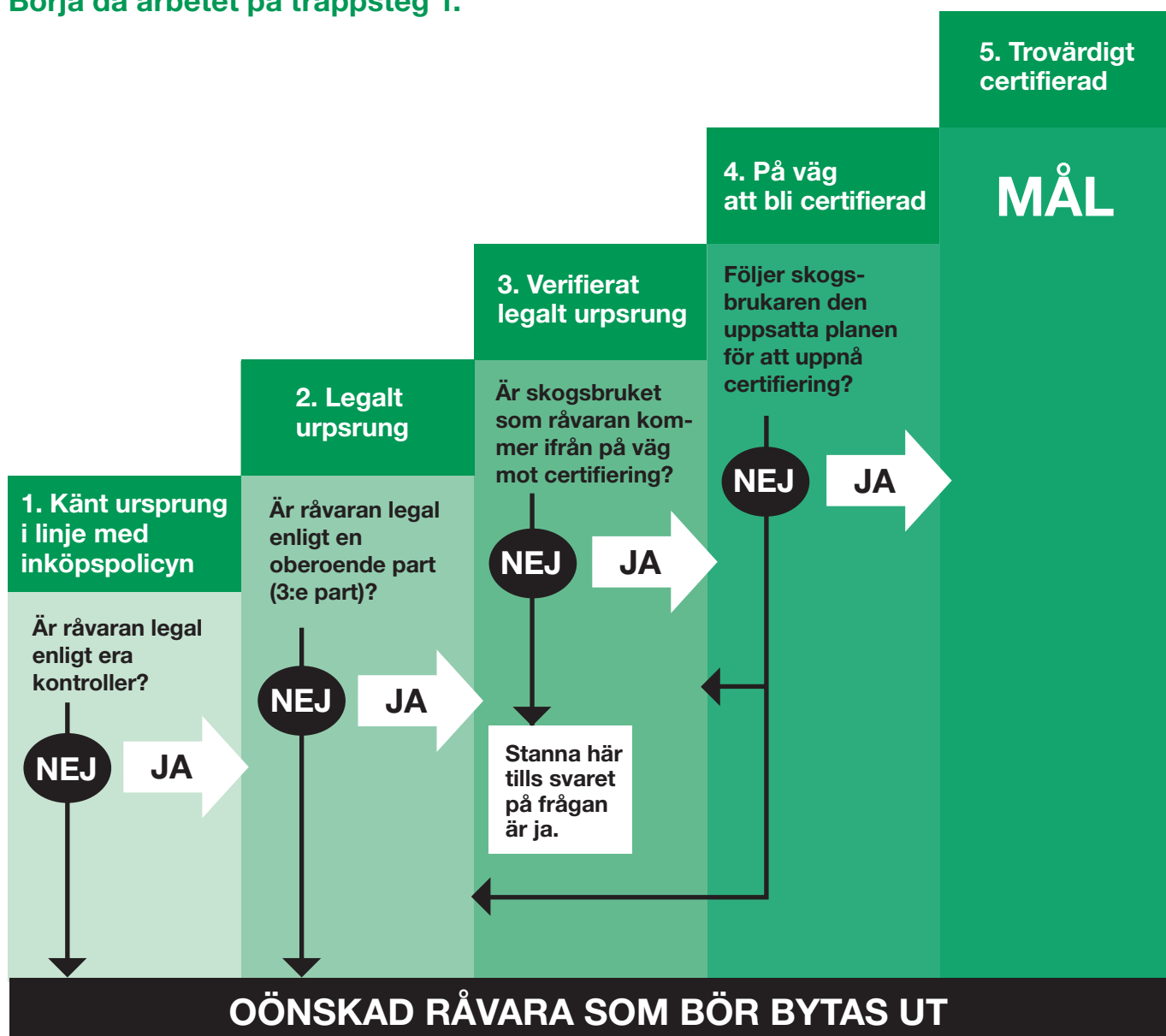
De fem kategorier som ingår i trappstegsmodellen (se illustration på sidan 11) är:

- Känt ursprung i linje med inköspolicyn
- Legalt ursprung
- Verifierat legalt ursprung
- På väg att bli certifierad
- Trovärdigt certifierad

- Önskad

Den sjunde kategorin, "Önskad", används om råvarans ursprung inte är känt eller om råvaran har identifierats, det vill säga är känd, men inte är i linje med företagets inköspolicy (se vidare sid 15).

Trappstegsmodellen används om ursprunget för råvaran är känt och om råvarans ursprung ligger i linje med inköspolicyn. Börja då arbetet på trappsteg 1.

Kategorin "Återvunnen"

Kategorin "Återvunnen" används om träråvaran är:

- papper som använts av konsument (på engelska post consumer recycled)
- träbaserat material som kommer från en återvinningsprocess.

Alla företag vill inte inkludera återvunnet material i sin verksamhet. För de flesta företag finns det dock mycket att vinna på att använda återvunnen träråvara, särskilt då återvinning är en viktig fråga för företagets intressenter.

Första trappsteget: "Känt ursprung i linje med inköspolicyn"

Kategorin "Känt ursprung i linje med inköspolicyn" används när:

- leverantören kan namnge skogsbruksenheten från vilken trä- och pappersprodukterna kommer – ursprunget är känt
- det inte finns belägg för att råvaran är oönskad enligt företagets inköspolicy – ursprunget är i linje med policyn.

Ett känt ursprung kan vara antingen:

- en specifik skogsbruksenhet
- en integrerad trä- eller pappersindustri med egen råvaruförsörjning
- eller en samling skogsbruksenheter som försörjer en och samma vidareförädlingsenhet, förutsatt att skogsskötseln är densamma i alla skogsbruksenheter.

Det kan vara lätt att fastställa ursprunget om träprodukten har en relativt okomplicerad leverantörskedja. Under vissa omständigheter kan ursprunget för massa- och fiberprodukter också vara ganska lätt att identifiera. För de flesta trä- och pappersprodukter är dock leverantörskedjan mycket svårare att följa hela vägen tillbaka till skogen. Orsaken till detta är att många sågverk och massafabriker använder råvara från ett stort antal olika skogsbruksenheter i sina produkter.

Det är viktigt att bestämma hur starka bevis företaget kräver för att definiera en råvaras ursprung som "känt". I lågriskländer kan det räcka med en enkel försäkran från leverantören. I högriskländer och högriskområden krävs en mycket noggrannare kontroll, och det kan bli nödvändigt med tredjepartsverifiering, med andra ord en certifiering av spårbarheten. I *bilaga 5* finns en lathund som hjälper till att fastställa ifall ursprunget för en råvara är känt.

OBS! Råvaror som kategoriseras som Känt ursprung i linje med inköspolicyn kan fortfarande ha varit inblandade i illegal avverkning eller illegal handel. Detta kan inte uteslutas förrän ytterligare kontroller genomförts.

Andra och tredje trappsteget: "Legalt ursprung" samt "Verifierat legalt ursprung"

Kategorin "Legalt ursprung" används när råvarans ursprung:

- är känt
- uppfyller samtliga krav i företagets inköspolicy
- har kontrollerats vad gäller laglighet och spårbarhet av en oberoende part, så kallad andra- eller tredjepartsverifiering. Om tredjepartsverifiering utförts används kategorin "Verifierat legalt ursprung".

En ansvarsfull inköpare bör sträva efter att alla företagets inköp lägst hamnar i denna kategori, eftersom företaget först då kan vara säkert på att alla leverantörer och underleverantörer följt all relevant lagstiftning. Det är företagets ansvar att göra en bedömning av risken för illegal verksamhet i de länder och regioner som företaget köper produkter ifrån. Utifrån denna riskbedömning kan företaget anpassa kraven på bevis för att den använda råvaran är legal från fall till fall.

Ett första steg på vägen mot att identifiera ett ursprung som legalt är att företaget försäkras sig om att den levererande skogsförvaltaren eller avverkningsföretaget har legal rätt att avverka skogen. Illegal avverkning får inte förekomma eller misstänkas. Mängden tillgänglig information och dokumentation över råvarans laglighet, liksom informationens och dokumentationens tillförlitlighet, varierar mellan olika länder.

Företaget bör fastställa vilka dokument som ska kontrolleras i respektive land och region innan en råvara kan betecknas som legal. Det görs genom diskussioner med leverantörer, relevanta myndigheter, Världsnaturfonden WWF och andra intresseorganisationer. GFTN har tagit fram ett antal faktablad som bland annat listar de dokument ansvarsfulla företag bör kontrollera för att fastställa att produkterna de köper har legalt ursprung. Samtliga så kallade "Country fact sheets" går att beställa från WWF Sweden Forest & Trade Network.

De flesta skogsindustrier runt om i världen är i någon mening drabbade av illegal skogsavverkning eller illegal handel med virke och trä- och pappersprodukter, och att definiera vad som är legalt eller illegalt är inte enkelt. Den illegala handelns sinnrikhet är stor och en vattentät identifiering av trä- och pappersprodukternas ursprung kan vara svår att göra även för experterna.

När gäller trä- och pappersprodukter är illegalitet ett vitt begrepp (se Världsnaturfonden WWFs definition under avsnittet *Oönskad*). Viss illegal verksamhet kan vara svår att undvika, eftersom den är svår att verifiera i praktiken och dessutom är svår att göra något åt. Exempel på sådan verksamhet är bedrägeri, mutor, korruption och skattesmitning. En vaksam inköpare ber ändå om råd och utvecklar policies som minimerar risken för att företaget gör inköp från sådan verksamhet. Ytterligare råd och hjälp på detta område finns på Transparency Internationals hemsida: www.transparency.org.

Metoder för att bestämma om en råvara har legalt ursprung

Det finns två metoder att försäkra sig om att råvaran har legalt ursprung:

- Den säkraste metoden är att bestämma ursprunget för alla inköp. Detta alternativ passar bäst för sågverk, massafabriker och importörer och exportörer av virke, eftersom leverantörskedjorna oftast är förhållandevis korta.
- En annan metod är att låta leverantörerna bevisa att de har system som kontrollerar råvarans laglighet. Detta alternativ passar bäst för tillverkare, detaljister och beställare, som oftast har längre leverantörskedjor.

Om den senare metoden används, bör inköparen överväga följande för att bedöma trovärdigheten i leverantörernas system:

- Har leverantören ett system som bevisar virkets ursprung?
- Har leverantören system för att utesluta virke från illegal verksamhet och andra oönskade råvaror?
- Hur effektiva är dessa system?
- Går det att lita på leverantören?
- Genomgår leverantören revisioner, och i så fall, vem utför dessa?

I många fall kommer arbetet med att fastställa huruvida råvaran har sitt ursprung i legala och välskötta verksamheter att bli en utdragen och tidskrävande process. Processen kan påskyndas om företaget:

- har gjort en riskbedömning för att identifiera områden och länder där illegal verksamhet är vanligt förekommande
- har tagit fram strategier för hur inköpen från de länder och regioner som identifierades i riskbedömningen ska genomföras
- ställer som kontraktsvillkor att råvaran i inköpta trä- och pappersprodukter har lagligt ursprung
- köper in trä- och pappersprodukter från FTN-medlemmar som kan uppvisa andra- eller tredjepartsverifiering av råvarans fullständiga spårbarhet.
- köper trä- och pappersprodukter som är trovärdigt certifierade när det gäller spårbarhet.

Verifiering av leverantörernas kontrollsystem för legalt ursprung

Innan företaget slår fast att en produkt hör hemma i kategorin "Legalitets ursprung" bör en bedömning av leverantörens kontrollsystem genomföras. Ett ansvarstagande företag verifierar att leverantören verkligen genomför de kontroller denne utlovat för att säkerställa produkternas laglighet. Denna verifiering

kan utföras i form av andra- respektive tredjepartsverifiering. Andrapartsverifiering innebär att företaget självt kontrollerar lagligheten i de egna leverantörskedjorna. Detta måste dock betecknas som ett sämre alternativ.

Det säkraste och bästa alternativet för att verifiera lagligheten är att insistera på tredjepartsverifiering av lagligheten i såväl ursprungsskogen som leverantörskedjan. Om tredjepartskontroller genomförts används ursprungskategorin "Verifierat legalt ursprung".

Ett antal olika organisationer erbjuder tredjepartsverifiering av laglighet och spårbarhet. Omfattningen av verifieringen skiljer sig dock mellan olika organisationer; vissa organisationer kontrollerar endast efterlevnaden av skogslagstiftningen, medan andra organisationer tar ett mycket bredare grepp och inkluderar lagkraven på såväl skogsbruk som arbetsmiljö och hälsoaspekter.

Fjärde trappsteget: "På väg att bli certifierad"

Kategorin "På väg att bli certifierad" används när råvarans ursprung:

- är känt
- uppfyller samtliga krav i företagets inköpspolicy
- är verifierat legalt
- befinner sig i en tidsbunden process mot trovärdig certifiering, i vilken framstegen verifieras av en tredje part.

Det finns tre sätt för en skogsbruksenhet att visa att den uppfyller villkoren ovan:

1. Enheten är medlem i en av GFTNs producentgrupper och har därmed andra- eller tredjepartsverifiering av lagligheten och spårbarheten.
2. Enheten är medlem i ett annat trappstegsprogram för trovärdig certifiering och har därmed andra- eller tredjepartsverifiering av lagligheten och spårbarheten.
3. Enheten har formellt åtagit sig att genomgå trovärdig, obunden skogscertifiering i ett kontrakt.

Medlemskap i GFTNs producentgrupper

GFTNs producentgrupper består av skogsägare, skogsförvaltare, förädlingsindustri och tillverkare som arbetar för att uppnå, eller har uppnått, trovärdig certifiering. I samarbete med FTN-koordinatören har medlemmarna enats om en tidsbunden handlingsplan för att uppnå trovärdig certifiering. De framsteg som gjorts i förhållande till handlingsplanen bedöms regelbundet av en tredje part.

Medlemsföretag i GFTNs producentgrupper måste:

- Överlämna företagets policies och handlingsplan för att införa ansvarsfullt skogsbruk samt skriftligt bekräfta företagets stöd för trovärdig skogscertifiering och öppenhet.
- Genomgå en för-revision som identifierar alla brister i efterlevnaden av de standarder som ingår i det certifieringssystem producentgruppen arbetar efter. För-revisionen utförs av tredje part.
- Överlämna en tidsbunden handlingsplan som anger mål för hur medlemmen ska uppnå trovärdig spårbarhets- och skogscertifiering inom fem år för åtminstone en skogsbruksenhet.
- Genomgå regelbundna kontroller av tredje part för att bedöma vilka framsteg som gjorts med att genomföra handlingsplanen samt skicka in fullständiga uppföljningsrapporter.
- Utnämna en person i ledande ställning till kontaktperson och ansvarig för genomförandet av handlingsplanen.
- Följa GFTNs kommunikationsregler.
- Betala medlemsavgift.
- Agera lagenligt.

Medlemskap i annat trappstegsprogram för certifiering

Ett flertal organisationer erbjuder nu stöd åt skogsbruksenheter som vill certifiera sig, särskilt i tropikerna. Ett par av dessa trappstegsprogram för skogscertifiering beskrivs nedan.

Tropical Forest Trust (TFT)

Medlemmar i *Tropical Forest Trust* (TFT) finansierar projekt som skräddarsytt för att passa företagets inköpsbehov. Medlemmarna får avkastning på sin investering genom att de får tillgång till virke och de träprodukter som producerats i de skogsbruksprojekt företaget finansierar.

Redan innan ett skogsbruksprojekt uppnår certifiering enligt Forest Stewardship Council (FSC) kan medlemmarna känna sig trygga i vetskapen om att deras leverantörskedja har sitt ursprung i ett projekt som, med TFTs hjälp och uppföljning, tydligt är på väg mot FSC-certifiering. Eftersom företagen etablerar en nära relation till leverantörerna har TFT-medlemmarna långsiktig tillgång till FSC-certifierat virke, trä- och pappersprodukter.

En skogsbruksverksamhet eller ett projekt som stöds av TFT är automatiskt kvalificerad till medlemskap i GFTNs producentgrupper. Beroende på innehållet i det specifika TFT-projektet och på hur långt skogsbrukaren kommit, kan en TFT-skog passa in i en av följande ursprungskategorier: ”*Känt ursprung i linje med inköspolicyn*”, ”*Legalt ursprung*”, ”*Verifierat legalt ursprung*” eller ”*På väg att bli certifierad*”. Kontakta TFT för ytterligare information på www.tropicalforesttrust.com.

SGS Malaysia

SGS Malaysia har utvecklat programmet *SGS Certification Support Programme – CSP*, för att hjälpa skogsbruksorganisationer i Malaysia att utveckla och införa skogsbrukssystem som uppfyller internationella och nationella standarder för skogsbruk och spårbarhet.

CSP-programmet omfattar två steg:

- första utvärdering/pre-assessment
- utveckling och genomförande.

Deltagande producenter granskas kontinuerligt av SGS för att säkerställa att de följer den överenskomna arbetsplanen. Arbetsplanen är utformad så att överensstämmelse med FSCs principer och kriterier uppnås inom CSP-programmet. SGS publicerar revisionsberättelser under hela utvecklings- och genomförandestadiet som kartlägger deltagarens framsteg mot de målsättningar och syften som ingår i arbetsplanen. Alla revisionsberättelser är offentliga.

En producent som är registrerad under CSP-programmet är automatiskt kvalificerad till medlemskap i GFTNs producentgrupper. Råvara från företag som deltar i CSP-programmet kan placeras i någon av ursprungskategorierna ”*Känt ursprung i linje med inköspolicyn*”, ”*Legalt ursprung*”, ”*Verifierat legalt ursprung*” eller ”*På väg att bli certifierad*”. Kontakta SGS Malaysia för ytterligare information på www.sgs.com/my.

Skriv kontrakt för att snabbare få certifierade leverantörer

Förutom GFTNs producentgrupper och de ovan nämnda programmen finns det många metoder att använda för företag som vill uppmuntra skogsbrukande leverantörer att certifiera sina skogar.

Om företaget har en nära relation till en specifik skogsbrukare, kan företaget med fördel via ett tidsbundet kontrakt reglera när skogsbrukaren ska ha uppnått certifiering. Tidsramen bör inte överstiga fem år, och ett trovärdigt skogscertifieringssystem ska väljas. För att certifieringen ska verka trovärdig för utomstående, bör inköparen se till att certifieringsprocessen är transparent. Tredjepartsverifiering av utvecklingen bör användas.

Femte trappsteget: "Trovärdigt certifierad"

Kategorin "Trovärdigt certifierad" används för produkter som har sitt ursprung i skogar som blivit oberoende bedömda och certifierade som ansvarsfullt brukade, det vill säga förvaltade på ett miljömässigt, socialt och ekonomiskt ansvarsfullt sätt.

Fältbesök och revisioner av certifikatet ska utföras av ett oberoende certifieringsorgan. Dessa certifierare ackrediteras i sin tur av ett obundet ackrediteringsorgan. Revisionen ska bedöma skogsbruket på skogsbruksenhetsnivå utifrån mätbara, erkända, prestationsbaserade standarder. Dessa standarder måste innehålla minimigränser för ekonomiska, sociala och miljömässiga kriterier.

Slutkunder och konsumenter vill ofta ha en försäkran om att produkterna de köper kommer från trovärdigt certifierade skogar, och en sådan försäkran kan de få i form av ett spårbarhetscertifikat. Spårbarhetscertifikatet kan kopplas till en logotyp eller ett märke som kan användas för att identifiera produkter från ansvarsfullt brukade och certifierade skogsbruksenheter.

Oberoende skogscertifiering och marknaden för certifierade trä- och pappersprodukter är marknads- och intresendrivna processer. Mer information om vad som utmärker trovärdigt certifiering finns i *bilaga 7*.

Kategorin "Oönskad"

Kategorin "Oönskad" används om råvarans ursprung har identifierats, det vill säga är känd, men inte är i linje med företagets inköspolicy. Under följande omständigheter bör denna kategori användas:

- Leverantören har inte returnerat frågeformuläret inom den angivna tidsperioden.
- Leverantören kan inte spåra ursprunget för råvaran i produkten.
- Leverantören vill inte avslöja råvarans ursprung.
- Det råder tvivel om leverantörens ärlighet och de inlämnade uppgifterna.
- Misstanke om illegal avverkning eller annan skogsbrukskriminalitet föreligger.
- De berörda trä- eller pappersprodukterna har bearbetats, exporterats eller importerats illegalt (även om de avverkats legalt).
- Ursprunget misstänks vara eller är identifierat som oacceptabelt enligt företagets inköspolicy.

Oacceptabla ursprung i en ansvarsfull inköspolicy

Följande ursprung bör betecknas som oacceptabla i en ansvarsfull inköspolicy:

- Ursprunget är eller misstänks vara en "Skog med högt bevarandevärde" (High Conservation Value Forest – HCVF). Skogen är inte heller trovärdigt certifierad eller förvaltd av en medlem i någon av GFTNs producentgrupper eller något annat trovärdigt trappstegsprogram för certifiering.
- Ursprunget är ett skyddat område där skogsavverkning inte är tillåten.
- Träslaget finns med i bilaga I i "Konventionen om den internationella handeln med hotade arter av vilda djur och växter" (Convention on International Trade in Endangered Species – CITES), eller andra CITES-bilagor som omfattas av företagets policy för ansvarsfulla inköp. Samma bedömning bör göras om träslaget finns med i CITES-bilagorna II eller III och CITES-intygen från ursprungslandet saknas eller misstänks vara förfalskade.
- Ursprunget är en skogsbruksenhet där man efter avverkning olagligen bytt markandvändning, alternativt där leverantören inte kan ge en fullgod försäkran om att den genomförda skogsomvandlingen var legal och köparen tvivlar på att så var fallet.
- Företaget kan även i policyn uppge att en viss skogsbruksmetod, leverantör, region eller land är oacceptabel och ej önskvärd av klart definierade skäl (exempelvis konflikttimmer och virke från kontroversiella råvarukällor).

Begreppen "illegal avverkning och skogsbrukskriminalitet", "Skogar med högt bevarandevärde", "skyddade områden, CITES, skogsomvandling, kontroversiella råvarukällor" samt "konfliktvirke" diskuteras närmare nedan.

Illegal avverkning och skogsbrukskriminalitet

Världsnaturfonden WWF anser att illegal avverkning och skogsbrukskriminalitet har skett när trä- och pappersprodukter köpts eller sålts i strid mot, eller genom att kringgå, den lagstiftning och de bestämmelser som gäller nationellt eller regionalt för avverkning, transport och bearbetning. En fullständig beskrivning av Världsnaturfonden WWFs definition för illegal avverkning och skogsbrukskriminalitet finns i ett så kallat "position paper" som kan laddas ner från www.panda.org.

Skogar med högt bevarandevärde

”Skogar med högt bevarandevärde” (High Conservation Value Forests – HCVF) definieras som skogar med en eller flera av följande egenskaper:

- Skogsområden med globalt, regionalt eller nationellt betydelsefulla koncentrationer av biologisk mångfald, till exempel utrotningshotade arter eller endemiska arter (arter som bara finns på detta ställe i världen).
Stora skogar på landskapsnivå, som utgör del av skogsbruksenheten eller i vilka skogsbruksenheten ingår, där livskraftiga populationer av de flesta eller alla naturligt förekommande arter förekommer i naturlig utbredning och mängd.
- Skogsområden som är belägna inom, eller som inom sig hyser sällsynta, hotade eller utrotningshotade ekosystem.
- Skogsområden som upprätthåller grundläggande naturgivna funktioner i kritiska situationer (till exempel skydd för avrinningsområden, erosionskontroll).
- Skogsområden som är av avgörande betydelse för att tillgodose lokalsamhällets grundläggande behov (till exempel försörjning, hälsa) och/eller avgörande för lokalsamhällets traditionella kulturella egenart (områden av kulturell, ekologisk, ekonomisk eller religiös betydelse som fastställts i samverkan med sådana lokalsamhällen).

Alla typer av skogar – boreala, tempererade eller tropiska, naturskogar och plantager – kan innehålla ”Skogar med högt bevarandevärde”. En ”Skog med högt bevarandevärde” kan utgöra en liten del av ett större skogsområde. Den kan till exempel vara en zon med strandvegetations som skyddar ett lokalsamhälles enda dricksvattenkälla eller en liten skogsdunge som rymmer ett ovanligt ekosystem. I andra fall kan en ”Skog med högt bevarandevärde” omfatta hela området som brukas av en skogsbrukare, till exempel då hotade arter förekommer i hela skogen. Även om det i många fall inte är olagligt att köpa in trä- och pappersprodukter från en ”Skog med högt bevarandevärde” bör ansvarsfulla inköpare avstå från sådana affärer, såvida inte skogen har uppnått certifiering eller skogsbrukaren är medlem i en av GFTNs producentgrupper eller något annat trappstegsprogram för certifiering.

Det finns ingen fullständig lista över ”Skogar med högt bevarandevärde” och det kan vara svårt för företaget att avgöra om trä- och pappersprodukter kommer från sådana skogar eller inte. Världsnaturfonden WWF och IKEA har i sitt partnerskap producerat handboken ”Identifying High Conservation Values at a National Level: A Practical Guide” som innehåller en praktisk metod för att identifiera ”Skogar med högt bevarandevärde” (finns att ladda ned på www.proforest.net).

När en potentiell eller känd ”Skog med högt bevarandevärde” identifieras i leverantörskedjan kan inköparen gå till väga på flera sätt. De viktigaste av dessa är:

- Inled en dialog med skogsbrukaren för att få tillstånd certifiering av skogen. Om en av GFTNs producentgrupper finns i regionen bör skogsförvaltaren uppmanas att bli medlem där.
- Uppmuntra leverantören att gå med i ett program som arbetar med verktyget ”WWF/IKEA High Conservation Value Forest Toolkit” (finns att ladda ner på www.proforest.net) för att identifiera HCVF-skogar och lämpliga skogsbruksmetoder för dessa inom landet eller regionen i fråga.
- Välj trä- och pappersprodukter med annat ursprung.

Global Forest Watch

En organisation som har mycket information om ”Skogar med högt bevarandevärde” är *Global Forest Watch*. De har kommit ut med flera rapporter, studier och kartor som visar skogsområden över ”intakta naturskogar”, vilka oftast också är ”Skogar med högt bevarandevärde”. Dessa är tillgängliga på www.globalforestwatch.org.

Ett annat sätt att bedöma om en skog har högt bevarandevärde är att använda de sex kategorier för skyddade områden som tagits fram av *World Conservation Union* (IUCN). Även om de inte enbart utvecklats för bedömning av skogar, indikerar kategorierna vilken typ av förhållanden som troligen gör att en skog är kvalificerad för att vara en ”Skog med högt bevarandevärde” och därför är värd att undersöka närmare.

Skyddade områden

World Conservation Union (IUCN) definierar ett skyddat område som ”ett landområde speciellt avsatt för skydd och bevarande av den biologiska mångfalden, samt av naturvärden och därtill knutna kulturella värden, vilket förvaltas genom legala eller andra effektiva metoder”.

Enligt IUCNs definition måste målet med skyddet alltså vara bevarandet av biologisk mångfald och naturresurser, och det måste finnas en uttalad legal eller social grund för skyddet.

Mångbruksområden som kombinerar rekreation och naturskydd kan ingå, men 75 procent eller mer av arealen måste i första hand skötas för naturvård.

Icke-kommersiellt och lågintensivt skogsbruk är förenligt med vissa av kategorierna (till exempel kategorierna V och VI), men skogsplantager eller områden som i första hand brukas för virkesproduktion kan inte omfattas av IUCNs definition.

IUCNs kategorier för skyddade områden är:

- Kategori Ia. *Strikt Naturreservat*: Skyddat område som huvudsakligen avsatts i forskningssyfte.
- Kategori Ib. *Vildmarksområde*: Skyddat område som huvudsakligen tillkommit för att skydda vildmark.
- Kategori II. *Nationalpark*: Skyddat område som huvudsakligen används för skydd av ekosystem och för rekreation.

- Kategori III. *Naturmonument*: Skyddat område som huvudsakligen tillkommit för att bevara särpräglad natur.
- Kategori IV. *Område för skydd av naturtyp/art*: Skyddat område som kräver skötsel för att bevara en naturtyp/art.
- Kategori V. *Skyddat landskap*: Skyddat område som kräver skötsel för att bevara landskapsbilden och främja rekreation.
- Kategori VI. *Skyddat område med brukande av naturresurser*: Skyddat område som sköts för uthålligt nyttjande av naturliga ekosystem.

Kategorierna I, II och III skyddas för det mesta av inhemsk lagstiftning. För fullständiga definitioner se <http://www.iucn.org/themes/forests/6/notitle.html>.

CITES-listade arter

Konventionen om den internationella handeln med hotade arter av vilda djur och växter (Convention on International Trade in Endangered Species – CITES) är ett globalt svar på oron över handeln med hotade arter. CITES antogs 1975, och för närvarande har 160 länder skrivit under konventionen. CITES reglerar handeln med levande djur, djurdelar, prydnadsväxter, virke och medicinska växtdelar. Man försöker identifiera hotade arter och skapa allt starkare rättsliga hinder mot skörd av och handel med dessa (se också www.cites.org).

CITES listar hotade eller utrotningshotade träslag i de tre så kallade bilagorna, där bilaga I omfattar de arter som är mest utrotningshotade. Restriktionerna för handeln varierar mellan bilagorna, och är störst i bilaga I. De träslag som listas nedan är endast de arter som förekommer på den internationella virkesmarknaden.

Bilaga 1 – www.cites.org

Arterna på denna lista befinner sig på gränsen till utrotning och är bannlysta från all internationell, kommersiell handel. Följande kommersiella trädarter är med i bilaga I:

- Alerce (*Fitzroya cupressoides*)
- Brazilian Rosewood (*Dalbergia nigra*)

Handel tillåts med odlade exemplar, produkter som avverkades eller tillverkades innan arterna togs med på listan samt för vetenskapliga syften. Tillstånd krävs från både det exporterande och det importerande landet för att verifiera att ett exemplar av arten anskaffats legalt.

Bilaga 2 – www.cites.org

Internationell handel med dessa arter är tillåten så länge ursprungslandet utfärdar dokument som försäkrar att avverkningen av arterna genomfördes legalt och inte inverkar skadligt på trädartens överlevnad. Följande kommersiella trädarter är med i bilaga II:

- Afrormosia (*Pericopsis elata*)
- Lignum vitae (alla arter av *Guaiaecum*)
- Cuban mahogany (*Swietenia mahagoni*)
- Ramin (*Gonystylus* spp.)
- Bigleaf mahogany (*Swietenia macrophylla*)

Världsnaturfonden WWF anser att arter i bilaga II endast bör användas när de åtföljs av ett certifikat som bevisar att de kommer från en oberoende certifierad, välskött skog.

Bilaga 3 – www.cites.org

Den tredje bilagan är en frivillig inrättning som alla länder kan åberopa för att verifiera att landets exporterade trä skördats lagenligt. När en art väl satts upp i bilaga III av något land måste alla exportländer utfärda ursprungscertifikat och exporttillstånd för sin handel med arten.

Följande kommersiella trädarter är med i bilaga III:

- Almendro (*Dipteryx panamensis*)
- Spanish cedar (*Cedrela odorata*)

Skogsomvandling/omföring av skogsmark

Ett ansvarsfullt företag som gör inköp från projekt där skog omvandlats till annan markanvändning efter avverkning ska försäkra sig om att:

- en transparent planeringsprocess har genomförts där alla viktiga intressenter deltagit
- det inte finns några olösta konflikter med lokalbefolkningen eller ursprungsfolk beträffande skogsomvandlingen
- skogsområdet inte har klassificerats som en "Skog med högt bevarandevärde" (High Conservation Value Forest – HCVF)
- en studie över miljökonsekvenserna av skogsomvandlingen har genomförts och att dess rekommendationer efterföljts.

Kontroversiella råvarukällor

Interna och externa intressenter kan lyfta fram specifika länder som är extremt kontroversiella eller inte följer allmänt accepterade normer. Det problematiska med att köpa in trä- och pappersprodukter från sådana länder eller områden har inte nödvändigtvis att göra med skogsbruksmetoderna, utan introducerar det moraliska dilemma som är förknippat med att stödja regimer som har en negativ inverkan på det civila samhället och inte respekterar mänskliga rättigheter. I extrema fall utfärdar FN handelsembargon mot sådana länder, och detta kan också enskilda länder göra. Ett företag som vill göra ansvarsfulla inköp behöver hålla sig informerad om sådana embargon och bör vara redo att justera sin inköpspolicy därefter.

Exempel på angelägenheter som bör beaktas i den ansvarsfulla inköspolicyn inkluderar länder som har utpekats av FN för att de inte tar itu med:

- systematiska kränkningar av mänskliga rättigheter, inklusive medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter
- utomrättsliga avrättningar, våldtäkter och andra former av sexuellt våld som utförs av medlemmar av de militära styrkorna
- tortyr
- politiska arresteringar och frihetsberövanden, inklusive fortsatt fängslande av fångar vars strafftid redan gått ut
- tvångsförflyttning, ödeläggande av möjligheter till försörjning och tvångsarbete
- avsaknad av rätt till mötes- och föreningsfrihet, rörelsefrihet och yttrandefrihet
- diskriminering på grund av religiös eller etnisk bakgrund
- respektlöshet mot rätts säkerheten och brist på oberoende och opartiskhet i rättsväsendet
- otillfredsställande förhållanden under frihetsberövanden och systematisk användning av barnsoldater
- kränkningar av rätten till en rimlig levnadsstandard, särskilt vad gäller mat, hälsovård och utbildning.

Dessa indikatorer kan användas för att identifiera specifika regimer eller länder som, om inköp gjordes från dem, skulle underminera hela tanken med att bedriva ansvarsfulla inköp. Sådana inköp skulle även kunna underminera företagets trovärdighet i en vidare bemärkelse.

Det kan vara möjligt att göra ansvarsfulla inköp av trä- och pappersprodukter från sådana platser som beskrivs ovan, men detta kräver att företaget bevisar fördelarna av en sådan handel för invånarna i landet och samtidigt bevisar att handeln inte direkt stöder den aktuella regimen.

Det är oerhört viktigt att ett företag som gör inköp från kontroversiella regimer eller länder först rådgör med sina intressenter för att försäkra sig om att en sådan policy har den nödvändiga graden av integritet och stöd.

Ansvarsfulla företag bör vara medvetna om existensen av konfliktvirke och vara redo att justera sin inköspolicy för att undvika inköp av sådant virke. När efterforskningar eller information från intressenter antyder att sådant virke kan finnas i leverantörskedjan, rekommenderas företaget revidera sin inköspolicyn för att avlägsna sådant virke.

Det är möjligt att frivilligorganisationer och andra intressenter kan hjälpa till med att identifiera ursprungsskogarna för konfliktvirket. FN kan också ha information, till exempel i form av embargo, som kan bidra till att sådant virke spåras.

Konfliktvirke

Konfliktvirke är en term som används för att beskriva virke där produktion och försäljning finansierar väpnad konflikt. Definitionen, som används av frivilligorganisationen *Global Witness*, är ”virke som köpts och sålts av beväpnade grupper, vare sig det är rebellfraktioner, reguljära soldater eller den civila administrationen för att antingen vidmakthålla en konflikt eller utnyttja en konfliktsituation för personlig vinning” (för mer information se www.globalwitness.org). Konfliktvirke är inte nödvändigtvis illegalt.

HANDLINGSPLANER OCH MÅL

De föregående sidorna har beskrivit en process som gör det möjligt att bedöma var ett företag befinner sig i förhållande till de policyåtaganden och mål som satts upp. Bilden kommer inte att vara perfekt: alla ursprung kommer inte att hamna i den översta kategorin, inte heller kommer alla leverantörer och underleverantörer att kunna uppnå certifiering.

Intressenter och ledning kommer att förvänta sig att företaget kan uppvisa årliga förbättringar, till exempel att färre inköp hamnar i kategorin *"Önskad"* eller att alla inköp hamnar lägst i kategorin *"Känt ursprung i linje med policyn"*.

Slutmålet bör vara att endast köpa in trovärdigt certifierade trä- och pappersprodukter. Det är viktigt att genomföra förbättringar på alla nivåer och ta itu med hela det spektrum av frågor som uppstått under bedömningen av leverantörskedjorna. Att bara koncentrera sig på att öka volymen certifierade produkter kan underminera hela arbetet med att införa ansvarsfulla inköp ifall frågan om lagligheten för övriga produkter samtidigt förbises.

Förbättra spårbarheten och leverantörernas prestationer

Nedan följer några av de vanligaste metoderna för att förbättra företagets spårbarhet och leverantörernas prestationer.

Samma leverantörer och underleverantörer, bättre prestationer

Fördelen med att arbeta med befintliga leverantörer är främst att företaget undviker nya och okända leverantörer och trä- och pappersprodukter och alla de risker som dessa kan föra med sig. Om leverantörskedjan gör framsteg kommer dessutom samförstånd och förtroende att byggas upp mellan de ingående företagen.

Det är ett önskvärt alternativ att arbeta med befintliga leverantörskedjor för att uppnå mer ansvarsfulla råvaruinköp när:

- stora investeringar har gjorts i leverantörskedjans uppbyggnad eller i produkterna den levererar
- de involverade leverantörerna har unik kompetens, teknik eller unika råvaror
- ett leverantörsbyte skulle inverka mycket negativt på affärerna.

För att ett fortsatt samarbete ska vara ett bra alternativ behöver befintliga leverantörskedjor visa upp följande:

- Ett åtagande gentemot och accepterande av det köpande företags inköspolicy och målsättningar.
- En vilja att förbättra inköps spårbarhet.
- Ett åtagande från de berörda skogsbrukarna att uppnå certifiering inom en överenskommen tidsperiod, till exempel genom att söka medlemskap i en av GFTNs producentgrupper.
- Ett åtagande från samtliga företag i leverantörskedjan att uppnå spårbarhetscertifiering inom en överenskommen tidsperiod.

Samma leverantörer, nytt ursprung för råvaran

Företagets närmaste leverantörer kan ha svårigheter med att spåra ursprunget för sina trä- och pappersprodukter via underleverantörerna. När leverantören börjar ställa frågor till underleverantörerna, kan det också bli uppenbart att virket är illegalt eller kommer från *"Skogar med högt bevarandevärde"*.

Om leverantören har vidtagit alla tänkbare åtgärder för att spåra ursprunget, och det är uppenbart att underleverantören/skogsbrukaren inte tänker förbättra sitt arbetssätt, är byte av underleverantör det enda alternativet.

Att byta underleverantör men behålla leverantören kan ge följande fördelar:

- Nuvarande relationer, kvaliteter och investeringar kan upprätthållas.
- Nya underleverantörer kan detaljgranskas för att säkerställa att verksamheten är i linje med inköspolicyn.
- Råvaruinköpen kan göras från GFTNs producentgrupper eller liknande.
- Råvaruinköpen kan göras från trovärdigt certifierade skogar.

Helt nya leverantörskedjor

Att radikalt byta leverantörer för att åstadkomma ansvarsfulla inköp av trä- och pappersprodukter kan vara det snabbaste sättet att få till stånd förbättringar, men det är också mest riskfyllt.

Potentiella fördelar är:

- högre kvalitet
- större effektivitet i leverantörskedjan tack vare rationalisering
- utvecklingspotential för nya marknader genom att använda nya träslag och produkter
- sänkta kostnader genom ett konkurrensutsatt anbudsförfarande
- möjligheten att direkt förhandla fram den önskade graden av öppenhet och spårbarhet
- möjligheten att finna råvara från en ursprungskategori på ett högre steg i trappstegsmodellen.

Potentiella risker är:

- Det nya leverantörskedjans kvalitet och kapacitet kanske inte motsvarar förväntningarna.
- Förändringen kan leda till att andra träslag eller trä- och pappersprodukter måste användas, en förändring som kan stöta på motstånd på marknaden.
- Kostnaderna kan bli högre.
- Effektiviteten som kommer ur ett långvarigt samarbete går förlorad.

Andra sätt att åstadkomma ansvarsfulla inköp

Förmågan att utmana, förnya och i slutändan förändra sig är extremt användbar när det gäller att uppnå ansvarsfulla inköp. Det är inte varje företag som kan byta råvara eller produkter lätt eller snabbt, men de företag som har denna kapacitet kan dra nytta av den.

Om det är möjligt att använda alternativa träslag i produkterna finns stora möjligheter att göra mer ansvarsfulla inköp. Liksom alla träslag, har alternativa (mindre kända) träslag naturliga särdrag som gör dem till utmärkta substitut för traditionella (kända) träslag i vissa fall, men olämpliga i andra fall.

Det är värt att notera att upp till 70 procent av produktionen i en del stora producentländer består av alternativa träslag och att priserna på dessa är betydligt lägre än för traditionella träslag. Detta ger ett ekonomiskt incitament för inköpare som kan utveckla marknader för sådant virke.

Att stödja finansiering av forskning och utveckling av certifieringsprocesser och leverantörskedjornas förutsättningar är en annan möjlighet för ansvarsfulla inköpare att göra viktiga insatser.

Inte alla företag har de resurser som krävs för sådana insatser men en del större koncerner har genom åren lämnat finansiellt stöd till sådana projekt. Denna typ av initiativ gagnar inte bara givarföretaget utan också alla ambitiösa inköpare som kan dra nytta av resultaten (se www.panda.org/about_wwf/what_we_do/forests/what_we_do/partnerships för exempel).

Sätt upp mål för att uppnå ansvarsfulla inköp

För att uppnå ansvarsfulla inköp av trä- och pappersprodukter bör mål sättas på två nivåer, dels med företagets leverantörer och dels med företagets ledning.

Handlingsplaner och mål för företagets leverantörer

Handlingsplanen för den enskilda leverantören baseras på svaren denne gav i frågeformuläret. För att helt och hållet förstå leverantörens svar bör inköparen inleda en dialog med leverantören. I idealfallet kan de sedan gemensamt utforma en ömsesidigt

accepterad handlingsplan för att tillse att leverantören på sikt uppfyller alla krav företaget ställer i sin inköbspolicy.

En handlingsplan kan utarbetas tidigast när den första datainsamlingsperioden är slut och bedömningen av råvarans ursprung är fullbordad. Detta kan vara så sent som ett år efter att en ansvarsfull inköbspolicy antagits. En realistisk handlingsplan är förankrad i den ambition som uttrycks i inköparens policy och den samlade bedömning som kontrollen av leverantörskedjorna ger.

Interna handlingsplaner och mål

Det är viktigt att framsteg kan uppvisas både internt och externt. Framsteg inom i synnerhet två områden är lätta att mäta:

- Ökningar av andelen inköpta trä- och pappersprodukter som är trovärdigt certifierade.
- Minskningar av andelen trä- och pappersprodukter som innehåller oönskad råvara eller har illegalt ursprung.

Företagets prestationer i förhållande till policies och mål bör granskas regelbundet och nya mål sättas upp för nästa verksamhetsperiod. Företag som är medlemmar i ett FTN har möjlighet att enas om en handlingsplan med FTN-koordinatören.

Med detta arbetssätt blir det, steg för steg, möjligt att avlägsna alla råvaror och produkter som inte är ansvarsfullt brukade eller trovärdigt certifierade från leverantörskedjorna. Ett exempel på hur en ansvarsfull inköparens handlingsplan kan se ut finns i *bilaga 2*.

DEFINITIONER

Avverkningsavgifter

Alla skatter, avgifter och annan typ av ekonomisk kompensation som betalas till:

- a) skogsägaren i utbyte mot att avverkning får genomföras
- b) staten eller myndigheter i samband med avverkningsenheten.

Känt ursprung i linje med inköspolicyn

Produkter där virket har känt ursprung och är i linje med inköspolicyn uppfyller följande kriterier:

- företaget kan uppge varifrån virket kommer, och kan identifiera den avverkande enheten
- företaget vet att råvaran inte är oönskad enligt företagets inköspolicy.

Detta kontrolleras på följande sätt:

- Virket kan följas genom en obruten kedja av spårbarhetscertifikat tillbaka till ursprungsskogen.
- Ursprunget fastställs. Hur stor noggrannhet som krävs beror på risken för att råvaran kan vara oönskad. I områden med låg risk räcker det ofta att distriktet identifieras, men där risken är hög bör skogsbruksenheten identifieras.
- Det finns dokument över virkets ursprung, den avverkande enheten och alla delar i leverantörskedjan.
- Företaget har system för att återkommande kontrollera dokumentationens äkthet.

Legal avverkning av virke

Virke som är avverkat:

- med legal rätt att avverka i den skogsbruksenhet som virket kommer ifrån
- i överensstämmelse med nationell och regional lagstiftning rörande skötseln och avverkningsenheten av skogsresurserna.

Legal handel med virke

Virke som har:

- exporterats i överensstämmelse med nationell lagstiftning rörande exporten av virke och träprodukter, inklusive betalandet av eventuella exportskatter eller exportavgifter.

- importerats i överensstämmelse med nationell lagstiftning rörande importen av virke och träprodukter, inklusive betalandet av eventuella importskatter eller importavgifter.

Legalt ursprung

Ett ursprung som är legalt uppfyller följande kriterier:

- Ursprunget är känt och i linje med inköspolicyn.
- Virket har sålts av en skogsbrukare som har legal rätt att avverka virket i den aktuella skogsbruksenheten.

Detta kontrolleras på följande sätt:

- Virket kan spåras i en obruten kedja av spårbarhetscertifikat tillbaka till ursprunget.
- Med varje leverans av trä- eller pappersprodukter till företaget följer dokumentation som identifierar ursprunget i form av skogsbruksenheten där virket avverkades samt alla delar i leverantörskedjan.
- Företaget och/eller leverantören har dokument som bevisar skogsbrukarens legala rätt att utföra avverkningsenheten.
- Företaget och/eller leverantören har ett eget system för att återkommande kontrollera dokumentationens och spårbarhetskedjans äkthet.
- Om företaget blir varse konflikter rörande skogsbrukarens legala rätt till avverkning, ska företaget undersöka konfliktens status. En skogsbrukares påstående att denne har rätt att avverka bör inte betraktas som sant så länge en rättslig process pågår om huruvida skogsbrukaren har brutit mot de lagar och förordningar som rör utfärdandet av avverkningsstillstånd från skogsägare eller myndigheter.

Legal rätt att avverka

Skogsbrukaren har fått tillstånd att avverka i den angivna skogsbruksenheten av skogsägaren. Nödvändiga och giltiga tillstånd, licenser eller liknande dokument har utfärdats i enlighet med de lagar och förordningar som styr skötseln och avverkningsenheten av skogsresurserna.

Legal vidareförädling av virke

Virket är förädlad i överensstämmelse med nationell och regional lagstiftning rörande vidareförädling av virke samt införskaffande av virke för vidareförädling.

Oönskad

En råvara är "Oönskad" om dess ursprung inte är förenligt med företagets inköspolicy och/eller företagets arbete för att främja ansvarsfullt skogsbruk.

På väg att bli certifierad

Råvara som kommer från en ursprungsskog som är på väg att bli certifierad uppfyller följande kriterier:

- Ursprunget är legalt.
- Skogsbrukaren har officiellt åtagit sig att uppnå trovärdig certifiering för skogsbruksenheten.
- En för-revision eller utvärdering har utförts av en kvalificerad och erfaren certifieringsorganisation för att fastställa om skogen är möjlig att certifiera samt inom vilka områden det finns avvikelser gentemot certifieringskraven.

Ursprungsskogen/skogsbrukaren:

- har en avtalad, tidsbunden handlingsplan för att certifiera skogsbruksenheten enligt en trappstegsmodell
- lämnar regelbundna rapporter över framstegen enligt handlingsplanen, och är öppen för tredjepartskontroller för att fastställa att uppgifterna i rapporten är riktiga
- deltar i ett trovärdigt trappstegsprogram för certifiering som erbjuder stöd och kontroll av det stegvisa arbetet (till exempel en av GFTNs producentgrupper, Tropical Forest Trust eller SGS Certification Support Programme).

Detta kontrolleras på följande sätt:

- Företaget får bekräftelse från det stödjande trappstegsprogrammet för certifiering att kraven uppfylls av skogsbrukaren.
- Företaget kan spåra virket i en obruten kedja av spårbarhetscertifikat tillbaka till ursprunget.
- En andra- eller tredjepartskontroll har bekräftat spårbarhetsdokumentens och spårbarhetskedjans riktighet.

Trovärdig skogscertifiering

Certifiering där skogen bedömts som ansvarsfullt brukad av en tredje part under ett certifieringssystem som kräver följande:

- Alla viktiga intressenter deltar i processen för att definiera en brett accepterad skogsbruksstandard.
- Standarden för skogsbruk överensstämmer med globalt tillämpbara principer som balanserar de ekonomiska, ekologiska och sociala aspekterna av skogsbruk.
- Det finns en oberoende och trovärdig metod för att kontrollera att standarden realiseras och att resultaten kommuniceras till alla viktiga intressenter.

Trovärdig spårbarhetscertifiering (Chain-of-Custody – CoC)

Certifiering av specifika produkter som är spårbara tillbaka till träråvarans ursprung genom tredjepartskontroll av en ackrediterad certifierare.

Trovärdigt certifierad

En trovärdigt certifierad ursprungsskog är certifierad inom ett trovärdigt skogscertifieringssystem. Detta kontrolleras på följande sätt:

- Företaget har fått bekräftelse att ursprunget, det vill säga skogen, omfattades av skogsbrukcertifikat inom ett trovärdigt skogscertifieringssystem då avverkningen genomfördes.
- Ett giltigt certifikatsnummer för spårbarhet, som utfärdats av en ackrediterad certifierare inom ett trovärdigt skogscertifieringssystem, finns angivet på relevanta fakturor och på produkten.

Ursprung

En benämning som kan omfatta både den skog/skogsbruksenhet som virket kommer ifrån och den skogsbrukare som avverkade råvaran. För en specifik mängd virke, trä- eller pappersprodukt, utgör ursprunget den skogsbruksenhet där virket växte samt den skogsbrukare som avverkade virket.

Ursprungskategorier

Beteckningen på de olika kategorier en produkts träråvara kan tillhöra beroende på ursprung. Det finns sju kategorier: *"Återvunnen, Känt ursprung i linje med inköspolicyn, Legalt ursprung, Verifierat legalt ursprung, På väg att bli certifierad, Trovärdigt certifierad"* samt *"Öönskad"*.

Verifierat legalt ursprung

Råvara som har *"Verifierat legalt ursprung"* uppfyller följande kriterier:

- Ursprunget är legalt.
- Råvaran överensstämmer med företagets inköspolicy i alla avseenden.

Detta kontrolleras på följande sätt:

- En tredje part har kontrollerat att virket är legalt avverkat.
- Virket kan spåras i en obruten kedja av spårbarhetscertifikat tillbaka till ursprungsskogen.
- En tredje part har kontrollerat spårbarhetsdokumentationen och spårbarhetskedjan.

Återvunnen

Kategorin *"Återvunnen"* används om varan är:

- papper som använts av konsument (på engelska post-consumer recycled)
- träbaserat material som kommer från en återvinningsprocess.

BILAGA 1

Exempel på policy för ansvarsfulla inköp av trä- och pappersprodukter

Företaget åtar sig att göra ansvarsfulla inköp av trä- och pappersprodukter. Det är vårt långsiktiga mål att alla trä- och pappersprodukter som vi köper in kommer från ansvarsfullt brukade skogsbruksenheter som har certifierats enligt en trovärdig certifieringsstandard.

Detta åtagande kommer att genomföras med hjälp av en trappstegsmodell för ansvarsfulla inköp och genom utnyttjande av bästa tillgängliga teknik och information.

Företaget kommer inte att köpa trä- och pappersprodukter från:

- Skogsbruksenheter eller leverantörer som inte efterlever all relevant lagstiftning som rör skogsbruk och handeln med trä- och pappersprodukter.
- *"Skogar med högt bevarandevärde"* som erkänts nationellt eller regionalt, om inte dessa ingår i ett tidsbundet och transparent program för att uppnå trovärdig skogscertifiering.
- Skyddade områden, reservat eller liknande där avverkning inte är förenlig med ansvarsfullt skogsbruk.
- Skogsbruksenheter som omförs till annan markanvändning eller som har omförts sedan 1994.
- Skogsbruksenheter som ligger i områden där det förekommer militära stridigheter eller oroligheter och där det finns ett direkt samband mellan handeln av trä- och pappersprodukter och finansieringen av sådana konflikter.

För att säkerställa att dessa mål uppnås kommer företaget att:

- noga granska alla leverantörer av trä- och pappersprodukter för alla inköp av varor som ska säljas vidare eller ingår i nybyggnadsverksamhet
- söka information om trä- och pappersprodukternas ursprung hela vägen tillbaka till skogen
- utvärdera spårbarhetsinformationen gentemot denna policy

- ständigt förbättra nivån på efterlevnaden av denna policy genom årliga revisioner, rapporter och åtgärder som vi enats om tillsammans med våra leverantörer
- samarbeta med och uppmuntra leverantörer och skogsbruksenheter som är engagerade i ett tidsbundet, transparent, stegvis åtagande för trovärdig skogscertifiering (såsom GFTNs producentgrupper)
- arbeta med viktiga intressenter för att se till att bästa tillgängliga metoder används
- sätta upp årsvisa mål för våra prestationer och kommunicera dem externt.

Företaget kommer att efterleva alla nationella lagar, lokala och regionala bestämmelser samt internationella konventioner. Dessa omfattar, men är inte begränsade till:

- Konventionen om den internationella handeln med hotade arter av vilda djur och växter (Convention on International Trade in Endangered Species – CITES)
- Världsarvskonventionen (WHC)
- Konventionen om biologisk mångfald (CBD)
- moratorier för skogsavverkning
- skyddade områden
- skogslagstiftning
- miljölagstiftning
- social lagstiftning och arbetslagstiftning.

Företaget kommer aldrig att medvetet bli inblandad i, ha samröre med, eller köpa virke från illegal skogsavverkning.

Vi kommer att arbeta med våra leverantörskedjor för att säkerställa, där det är genomförbart, att alla trä- och pappersprodukter har sitt ursprung i skogar där det finns en legal och verifierbar äganderätt och där skogsbrukaren innehar alla relevanta och gällande tillstånd som krävs.

Vi kommer att säkerställa att alla produkters råvara avverkas med tillåtelse från dem som äger rätten till marken eller skogsresurserna, och med erforderliga tillstånd, licenser och godkännanden från behöriga myndigheter.

BILAGA 2

Exempel på en ansvarsfull inköparens handlingsplan och mål

Den första bedömningen av ett företags inköp med hänsyn till råvarans ursprung har sorterats in i kolumnen "Resultat år 1". Baserat på denna bedömning och diskussioner med intressenter, enas man om följande mål och åtgärder, som även går att se i tabellen nedan:

Reducera kategorin "Oönskad" till noll inom 12 månader

Detta uppnås genom att företaget:

- Sänder ut frågeformulär på nytt till de leverantörer som inte har svarat.
- Kontrollerar att alla leverantörer som svarat har fyllt i hela frågeformuläret.
- Byter ut alla de trä- och pappersprodukter som kommer från "Skogar med högt bevarandevärde" (HCVF) som varken är certifierade eller har planer på att bli det och skogsbrukare som genomför olämpliga skogsomvandlingsprojekt.
- Avslutar kontraktet med leverantörer som inte rättar sig efter företagets policy.

Öka kategorin "Känt ursprung i linje med inköspolicyn" till 50 procent inom 6 månader och öka kategorin "Legalt ursprung" och "Verifierat legalt ursprung" till 50 procent inom 12 månader.

Detta uppnås genom att företaget:

- kräver att alla leverantörer i kategorin känt ursprung i linje med inköspolicyn presenterar dokument och garantier som bekräftar att deras produkter har legalt ursprung
- håller ett seminarium för leverantörer inom sex månader (med hjälp av en tredje part såsom WWF) för att diskutera metoder för att fastställa trä- och pappersprodukternas laglighet
- stödjer forskning för att identifiera de bästa metoderna att efterleva lagstiftningen för leverantörer.

Öka kategorin "På väg att bli certifierad" till 15 procent inom 12 månader.

Detta uppnås genom att företaget:

- begär att större leverantörer sätter press på sina syster- och dotterföretag att gå med i GFTNs producentgrupper
- begär att medelstora leverantörer försäkras sig om att deras underleverantörer är på väg mot certifiering.

Detta kräver att ursprungsskogen bedömts som möjlig att certifiera av oberoende certifierare. Alla parter ingår ett skriftligt avtal kring denna del av handlingsplanen.

Öka kategorin "Trovärdigt certifierad" till 15 procent eller mer inom 12 månader.

Detta uppnås genom att företaget:

- identifierar potentiella leverantörer av certifierade trä- och pappersprodukter och gör en offertförfrågan för pågående produktion
- påbörjar produktutveckling som gör det möjligt att tidigt överväga att använda certifierade råvaror
- närvarar vid minst två större mässor där leverantörer av certifierade trä- och pappersprodukter finns representerade
- kontaktar certifierade leverantörer för att undersöka möjligheten att göra affärer med dem i framtiden.

Slutligen ska företaget informera så brett som möjligt om sina policies och mål via rapporter, hemsidor och leverantörmöten.

Andel trä- och pappersprodukter i olika ursprungskategorier

Kategori	Resultat år 1	Mål år 2	Mål år 3	Mål år 4
Oönskad	45 %	0 %	0 %	0 %
Känt ursprung i linje med inköspolicyn	25 %	20 %	5 %	0 %
Legalt ursprung och verifierat legalt ursprung	25 %	50 %	35 %	10 %
På väg att bli certifierad	5 %	15 %	30 %	40 %
Trovärdigt certifierad	0 %	15 %	30 %	50 %

BILAGA 3

Rekommenderat innehåll i en ursprungsdatabas

Innehåll	Kommentar
Leverantörens namn	Namn eller kod som används i företagets bokföringssystem
Leverantörskontakt	Namn på kontaktperson som lämnat begärda uppgifter
Levererade produkter	Förteckning över produkter som köpts från denna leverantör, eller allmän beskrivning av levererade produkter
Ursprungskog	Namn på skogsbruksenhet eller större processenhet som virket kommer från
Träslag	"Branschnamn" och latinskt namn på inköpta träslag
Trä-/pappersproduktens ursprungskategori	En kategori anges för varje ursprung: Återvunnen, Känt ursprung i linje med inköbspolicyn, Legalt ursprung, Verifierat legalt ursprung, På väg att bli certifierad, Trovärdigt certifierad, Önskad
Volym eller värde på levererade trä- och pappersprodukter	Mätt i kubikmeter, ton eller finansiellt värde inom en definierad tidsperiod
Datum för lämnad information	Underlättar periodiska granskningar
Datum för förväntad uppdatering	Det datum då informationen måste uppdateras av leverantören
Handlingsplan för leverantören	Alla leverantörer kommer inte att fullborda frågeformuläret på ett godkänt sätt, eller vid första försöket. Uppgifter som saknas bör kompletteras enligt en med leverantören överenskommen handlingsplan som fastställer sista inlämningsdatum och vad som ska kompletteras.

BILAGA 4

Uppnå förbättrad kvalitet på data från leverantörer

Nedan finns en lista på vanliga problem som uppkommer när leverantörer får frågor beträffande deras inköp av trä- och pappersprodukter och förslag på hur dessa kan åtgärdas.

Bristande information från leverantören

Stora informationsluckor gör det svårt för företaget att göra en bedömning av råvarans ursprung. Tala med leverantören och ta reda på varför de inte lämnade, eller inte kunde lämna in, begärda uppgifter. Om leverantören saknar tillräcklig expertis, föreslå att leverantören ber sina leverantörer om hjälp att finna den saknade informationen. Enas om en tidpunkt när dessa uppgifter senast ska vara framtagna.

Leverantören missförstod frågan

Kontakta leverantören och förklara varför du ställer frågan och vilket slags svar du behöver.

Leverantören vägrar att svara

Leverantörer kan vägra att fylla i frågeformuläret eller att lämna begärda uppgifter. Brist på resurser är en vanlig ursäkt, liksom att det är "företagets policy" att inte svara på sådana frågor. Förklara för leverantören att dina frågor är välgrundade och att de rutinmässigt ställs till alla företags leverantörer.

Små leverantörer kan ha verkliga problem med att sätta av tid och resurser för att tillhandahålla uppgifter. Under sådana omständigheter är det lämpligt att enas om att data lämnas in stegvis under en överenskommen tidsperiod.

Leverantörer, som även fortsättningsvis vägrar att lämna in uppgifter, bör ges ett ultimatum och efter det avlägsnas från leverantörskedjan. Detta är emellertid en sista utväg och ingripanden från de båda företagsledningarna kan bidra till att undvika en sådan utveckling.

Konfidentiella uppgifter

I vissa industrigrenar och länder är det vanligt att erfara motstånd mot att lämna ut spårbarhetsdata eftersom informationen är eller uppfattas vara konfidentiell.

Detta problem kan lösas på flera sätt, till exempel genom en muntlig försäkran om att uppgifterna begärs in av

spårbarhetsskäl och inte kommer att användas i kommersiella sammanhang. Ett annat alternativ är att skriva ett avtal om tystnadsplikt.

Överlämnandet av data kan också ske på ett sådant sätt att informationen tillhandahålls utan att namnen på mellanhänder eller processföretag avslöjas. Full öppenhet är emellertid att föredra och kan förhoppningsvis uppnås via en stegvis process inom den gemensamma handlingsplanen.

Leverantören "känner sig inte ansvarig"

En del leverantörer känner sig inte tvungna att svara på begäran om uppgifter. Argumenten kan variera från inställningen att "vara för liten för att göra någon skillnad" till "det har du inte med att göra".

Leverantörer bör i detta läge ges möjlighet att tänka över sin ställning. Erfarenheten visar att företag som inte bryr sig om sina kunders förväntningar och behov vanligen misslyckas. Om en leverantör inte kan ändra inställning och ta till sig din åsikt har den ingen plats i din leverantörskedja.

Leverantören kan inte bevisa att produkterna har legalt ursprung

En mängd metoder kan användas för att avgöra om trä- och pappersprodukterna har legalt ursprung. Beroende på var din leverantör befinner sig i leverantörskedjan, kan det vara svårt att skaffa fram sådana bevisdokument. De delar av leverantörskedjan som befinner sig längst bort från skogarna och den primära förädlingsindustrin kommer att ha störst svårigheter att få tag på den begärda dokumentationen.

Alternativ för att ta itu med denna svårighet omfattar:

- Ge leverantören tid att skaffa de dokument som behövs.
- Uppmuntra leverantören att köpa in trä- och pappersprodukter från underleverantörer som kan bevisa ursprungets laglighet.
- Uppmuntra leverantören att söka oberoende spårbarhetscertifiering för trä- och pappersprodukterna.
- Uppmuntra leverantören att genomgå en tredjepartsverifiering av lagligheten.

Leverantören kan inte bevisa att ursprungsskogen inte är en "Skog med högt bevarandevärde"

"Skogar med högt bevarandevärde" (High Conservation Value Forests – HCVF) har ofta inte identifierats ännu, men det finns organisationer som bevakar förekomst och exploatering av HCVF-skogar och företag som verkar där. Både ditt eget företag och leverantören kan dra nytta av dessa resurser för att göra en första bedömning av de aktuella ursprungsskogarna. *För mer info se avsnittet "Oönskad" på sidan 15.*

Även om *"Skogar med högt bevarandevärde"* inte har identifierats, kan leverantören bidra konstruktivt till att starta en process för att identifiera sådana skogar. Större leverantörer kan till och med hjälpa till att finansiera sådana processer.

Som en del av handlingsplanen bör leverantörerna redogöra för hur de bidrar till att gynna identifieringsprocesser för *"Skogar med högt bevarandevärde"*. När varken leverantören eller företaget kan fastställa om ursprungsskogen är en *"Skog med högt bevarandevärde"* eller inte, måste beslut fattas grundat på bästa tillgängliga information. Världsnaturfonden WWF och andra intressenter kan med fördel kontaktas för ytterligare råd.

En tredje part har indikerat att en leverantör har köpt in virke från skogsomvandling

Begär information från leverantören, till exempel en sammanfattning av skogsbruksplanen, vilken indikerar markanvändning och föreskrivna skogsbruksmetoder. Gör vidare efterforskningar för att kontrollera att skogsbruksenheten var avsedd för omställning till jordbruksmark eller liknande. Byt leverantör om sådan information inte är tillgänglig.

BILAGA 5

Lathund för att fastställa om ursprunget är känt

Produktens spårbarhet	Är ursprunget känt?	Sätt att uppnå fullständig spårbarhet
Spårbar till företagets leverantör = ett steg bakåt i leverantörskedjan. Leverantören är inte skogsägare eller skogsförvaltare.	Nej	Enas om en handlingsplan med leverantören för ökad spårbarhet. Den bör innebära att leverantören försöker spåra ursprunget via sina leverantörer.
Spårbar till förädlingsindustri = två steg tillbaka i leverantörskedjan. Förädlingsföretaget är inte skogsägare eller skogsförvaltare.	Nej	Enas om en handlingsplan för ökad spårbarhet med företagets leverantör enligt ovan. Om förädlingsindustrin levererar trä- och pappersprodukter till flera av företagets leverantörer bör en direktkontakt med förädlingsindustrin övervägas för att på detta sätt få mer information.
Spårbar till sågverk/massafabrik = näst längst bort i leverantörskedjan. Sågverket/massafabriken är inte skogsägare eller skogsförvaltare.	Kanske	Om sågverkets/massafabrikens alla ursprungsskogar är spårbara och det kan namnge ursprunget för de kvantiteter av virke som ni köpt är detta acceptabelt. Om sågverket/massabriken inte har denna grad av spårbarhet bör man enas om en handlingsplan för att (till en början) fastställa de större underleverantörernas ursprung och ta reda på vilka planer sågverket/massafabriken har för att öka spårbarheten.
Spårbar till ett företag som är engagerat i både skogsbruk och produktbearbetning av trä- och pappersprodukter, ett så kallat integrerat företag = längst bort i leverantörskedjan.	Kanske	Om det integrerade företaget kan visa att det har fullständig spårbarhet och att det bara använder råvara från sin egen skogsbruksverksamhet är ursprunget känt. Om företaget också hämtar sin råvara från andra leverantörer, behöver fullständig spårbarhet bevisas även för dessa för att ursprunget ska vara känt. Om företaget inte kan uppvisa en sådan spårbarhet bör ni enas om en handlingsplan för att (till en början) identifiera underleverantörernas råvarukällor och ta reda på vilka planer det integrerade företaget har för att öka spårbarheten.
Spårbar till skogsbruksenheten	Ja	Dokumentation finns, förtroendet för systemet är högt och alla trä- och pappersprodukter kan spåras tillbaka till en eller flera skogsbruksenheter.

BILAGA 6

Checklista för kontroll av laglighet

Denna checklista kan användas för att kontrollera laglighet – i dess vidaste bemärkelse. Samtliga frågor ska besvaras med ett ”ja” för att ursprunget ska kunna betecknas som legalt.

GFTN har tagit fram ett antal faktablad som bland annat listar de dokument som ansvarsfulla företag bör kontrollera för att fastställa att produkterna de köper har legalt ursprung. Samtliga så kallade ”Country fact sheets” går att beställa från WWF Sweden Forest & Trade Network.

Allmänt

Ägande- och nyttjanderätt:

- Avverkningsföretaget har fått tillstånd av ägaren att befinna sig där (arrende- eller koncessionsavtal finns).

Äganderättigheter och/eller hävdvunna rättigheter respekteras.

Det pågår ingen dispyt om äganderättigheter eller hävdvunna rättigheter.

- Alla tillstånd som krävs av myndigheterna innehas av skogsbrukaren, inklusive avverkningstillstånd, avverkningslicenser och tillstånd för årlig avverkningsvolym om sådana krävs.
- Verksamheten uppfyller de krav och villkor som anges i tillstånden.
- Inga trovärdiga anklagelser om korruption under anbuds-, koncessions- eller arrendeförfarandet förekommer.

Avgifter

- Stämplingsavgifter och andra erforderliga avgifter är betalda.
- Virket som tas ut motsvarar de volymer som godkänts i licensen eller kontraktet.
- Det finns tillförlitliga rapporter över och värde- och volymdeklARATIONER för de volymer som tagits ut eller transporterats.

Laglighet inom skogsbruksverksamheten

- Det pågår ingen kommersiell skogsavverkning i skyddade områden.
- Det sker ingen avverkning
 - i förbjudna zoner, som till exempel branta sluttningar, flodbankar och vattentäkter
 - av skyddade träslag
 - utanför koncessionsgränserna
 - av för små träd.
- Det sker ingen ringbarkning för att döda träd så att de sedan kan avverkas legalt.

Laglighet vid virkestransporter

- Officiella dokument finns för allt virke som transporteras.

BILAGA 7

Mål och principer för trovärdig certifiering

Följande är ett utdrag ur ”*Guide Note for Improved Forest Management and Certification*”, ett vägledningsdokument för samarbetet mellan Världsnaturfonden WWF och Världsbanken. Målet med samarbetet är oberoende certifiering av 200 miljoner hektar välskött produktionsskog år 2005. Hela dokumentet finns på www.forest-alliance.org.

Mål och syfte

Målet med *World Bank-WWF Alliance for Forest Conservation and Sustainable Use* är att främja förbättrat skogsbruk genom införandet av de bästa, internationellt erkända skogsbruksmetoderna och verifiera deras tillämpning i granskningar som utförs av en oberoende part.

Syftet med oberoende certifiering är att identifiera, erkänna, kommunicera och påskynda ett allmänt införande av dessa metoder.

Enligt de kriterier som Världsbanken och Världsnaturfonden WWF har satt upp har oberoende certifiering uppnåtts när följande villkor uppfyllts:

- Alla viktiga intressenter deltar i processen för att definiera en skogsbruksstandard som har bred acceptans.
- Standarden för skogsbruk är kompatibel med de globalt tillämpbara principer som balanserar de ekonomiska, ekologiska och sociala aspekterna av skogsbruk. Dessa finns nedan.
- En obunden och trovärdig mekanism finns som säkerställer att dessa standarder realiseras och att resultaten kommuniceras till alla viktiga intressenter.

Principer

World Bank-WWF-alliansen tror att samma principer ska underbygga alla standarder för förbättrat skogsbruk. Dessa inkluderar följande:

- *Efterlevnad av all relevant lagstiftning.* Skogsbruket ska respektera alla tillämpbara lagar i det aktuella landet samt de internationella avtal och överenskommelser som landet undertecknat.
- *Ägande och nyttjanderätt.* De långsiktiga rättigheterna att inneha och nyttja mark och skogstillgångar ska vara tydligt angivna, dokumenterade och lagenligt stadfästa.

- *Ursprungsfolks rättigheter.* Ursprungsfolks legala och hävdvunna rättigheter att äga, nyttja och förvalta sina landområden, besittningar och tillgångar ska erkännas och respekteras.
- *Relationer med lokalsamhället och arbetarrättigheter.* Skogsbruksåtgärder ska bibehålla eller förbättra den långsiktiga sociala och ekonomiska välfärden för dem som arbetar i skogen och för lokalsamhällena.
- *Utbyte av skogen.* Skogsbruksåtgärder ska gynna ett effektivt nyttjande av skogens mångfald av produkter och andra nyttigheter för att säkerställa ekonomisk bärkraft och ett stort antal miljöbetingade och sociala tjänster.
- *Miljöpåverkan.* Skogsbruket ska bevara den biologiska mångfalden och därtill knutna värden, såsom vatten-tillgångar, jordar, unika och känsliga ekosystem och naturtyper och därigenom bibehålla de ekologiska funktionerna och skogens karaktär.
- *Skötselplan.* En skötselplan, anpassad till verksamhetens omfattning och intensitet, ska upprättas, verkställas samt hållas uppdaterad. De långsiktiga målen med skogsbruket och de medel med vilka de ska uppnås samt indikatorer för genomförandet ska vara tydligt angivna i planen.
- *Uppföljning.* En uppföljning, anpassad till skogsbrukets omfattning och intensitet, ska genomföras för att utvärdera skogstillståndet, utbytet av trä- och pappersprodukter, spårbarheten, skogsbruksverksamheten samt dess sociala och miljömässiga påverkan.
- *Bevarande av ”Skogar med högt bevarandevärde” (High Conservation Value Forest – HCVF).* Åtgärder ska vidtas för att urskogar, skogar av naturskogskaraktär och områden av stor miljömässig, social eller kulturell betydelse ska bevaras och förvaltas på ett lämpligt sätt.
- *Plantageskogar.* Plantageskogar ska planeras och skötas i enlighet med alla ovanstående principer. Sådana plantageskogar ska bidra till världens ekosystem, medföra social och ekonomisk nytta i olika avseenden, och utgöra ett värdefullt bidrag till världens behov av trä- och pappersprodukter.

Baserat på dessa kriterier har Världsnaturfonden WWF och Världsbanken utvecklat ett verktyg som heter ”*Questionnaire for Assessing the Comprehensiveness of Certification Schemes/Systems (QACC)*” och är tillgängligt på www.forest-alliance.org. Verktyget kommer att användas för att bedöma ett stort antal certifieringssystem för skogsbruk och för att definiera ett lämpligt tröskelvärde för trovärdiga certifieringssystem.

Världsnaturfonden WWF och GFTN kommer att stödja alla system som passerar detta tröskelvärde. Bedömningen har redan inletts och så snart resultat finns kommer de att kommuniceras till samtliga medlemmar i GFTN samt till allmänheten.

**GLOBAL
FOREST
& TRADE
NETWORK**

Världsnaturfonden WWF är med sina närmare fem miljoner supportrar en av världens ledande ideella naturvårdsorganisationer.

Vårt uppdrag är att:

- bevara den biologiska mångfalden genom att skydda naturtyper, växt- och djurarter samt behålla deras genetiska variation
- medverka till att jordens naturresurser används på ett långsiktigt sätt som gör att allt liv på jorden gynnas
- bekämpa såväl föroreningar i luft, vatten och mark som en slösaktig konsumtion

Världsnaturfonden WWF

Ulriksdals Slott
170 81 Solna

Tel 08-624 74 00
Fax 08-85 13 29
info@wwf.se
www.wwf.se

postgiro 90 1974-6
bankgiro 901-9746